

- Holtzendorff, Handbuch des deutschen Strafrechts, I. köt., 1871., - Hunke, Handbuch des Criminalrechts, I. köt., 1823, - von Hamel, Inleiding tot de studie van het Nederlandsche Strafrecht, 1913, - Liszt, Lehrbuch des Deutschen Strafrechts, 1919, - Janet, Historie de la philosophie, morale et politique, I/II., 1868, lefordítva magyar nyelvre: A politikai tudomány története az erkölcstanhoz való viszonyában címen, I-III. kötet, 189-92, - Laistner, Das Recht in der Strafe, 1872, - Makarewicz, Einführung in die Philosophie des Strafrechts auf entwicklungsgeschichtlicher Grundlage, 1906, - Prins, Science pénale et droit positif, 1899, - Tissot, Introduction philosophique á l'étude de droit pénal, 1874, - Vidal Principes fondamentaux de la pénalité dans les systemes les plus modernes, 1890, - Vámbéry, Büntetőjog, 1913.

3. Zachariae, Anfangsgründe des philosophischen Kriminalrechts, 1805. 42. §.
4. Így például Binding /Grundriss des Deutschen Strafrechts, 1902. 166. s köv. old./
5. Így például Welckernek alább ismerttetendő elméletét egyesek /igy Van Hamel, Inleiding tot de studie van het Nederlandsche Strafrecht, 1913, 46. old./ az abszolút elméletek közé sorozzák, mások ezzel ellentétben Welcker felfogását inkább a relatív elméletnek minősítik /igy teszi ezt Heinze, a Holtzendorff által szerkesztett Handbuch des, deutschen Strafrechts I. kötetében, 1871, 274. s köv. old./. És hasonlót láthatunk Abegg elméleti állásfoglalását illetőleg is; míg az irodalom ezt általában közvetítő büntetőjogi elméletnek minősíti, addig Binding /Grundriss 181. s köv. old./ Abegg elméletét kirekeszti az egyesítő elméletek sorából.

A BÖRTÖNÜGY

/Részletek/

Pécs, 1918. Dunántúl Könyvkiadó és Nyomda R.-T.

Első fejezet.

Bevezetés.

1. §. A börtönügyi tudomány fogalma, feladata és jellege

Irodalom: Angyal, A magyar büntetőeljárásjog tan-könyve, 1915., 6-13. - Aschaffenburg 1-11. - Cuche 47-64. - Finkey, Büntetőjog 1-14. - Finkey, Börtönügy 5-33. - Freudenthal 78-83. - Gareis, Enzyklopädie und Methodologie der Rechtswissenschaft, Gressen, 1913., 197. s köv. old. - Holtzendorff-Jagemann 1. 1-34. - Krohne 201-203. - Kriegsmann 99. s köv. old. - Vámbéry, Büntetőjog I. 1-34. s köv. old. - Wlassics, Jogtudományi Közlöny, XXXIX.421.

I. A börtönügyi tudomány a szabadságvesztés-büntetések rendszerével, a szabadságvesztésbüntetés végrehajtásának módozataival, ennek minden részletével foglalkozó tudomány.

A börtönügyi tudomány felöleli a büntettek ellen vezetett küzdelemnek csaknem egész logikáját.

A börtönökön, mint sajátképpen büntetésvégrehajtási intézeteken kívül vannak azonban olyan intézetek is, amelyek a börtönökhöz hasonló célokat szolgálnak, mint a büntető eljárás alatt álló vizsgálati foglyok, a nevelés és javítás végett állami gondozás alá vett fiataalkorúak, a munkakerülők, a közveszélyes elmebetegek, a munkaképtelen csavargók stb. befogadására szolgáló intézetek. Ezek tekintetében különbséget kell tennünk.

Bármilyen jellegű szabadságvesztésbüntetés, a munkaképes közveszélyes munkakerülők dologházi őrizetének, a sokszoros visszaeső, megrögzött büntettek biztonsági őrizetének, a fiataalkorúak javító-nevelésének, s végül a vizsgálati fogság-

nak végrehajtásával kapcsolatos rendszabályok, vagyis a szabadságvesztésbüntetések felül a most jelzett biztonsági és javító-nevelési intézkedések végrehajtása során felmerülő kérdések, az ily célokat szolgáló intézetek berendezésének tárgyalása, az ilyen intézetekbe utalt egyénekkel való bánásmódok megállapítása a börtönügyi tudomány feladatát képezi. Ellenben a közveszélyes elmebetegek, gyengeelméjű és iszákos büntettek munkaképtelen csavargók, az elhagyott vagy környezetükben züllésnek indult gyermekek elhelyezésével kapcsolatos kérdések tárgyalása, a velük való bánásmód megállapítása a börtönügyi tudomány feladatán kívül fekszik. Míg a közveszélyes elmebetegek, a gyengeelméjű és iszákos büntettek gyógytartóztatásával, valamint a gyermekkorban lévők gyermekmenhelyben való elhelyezésével kapcsolatos kérdések tárgyalása az orvostudomány körébe tartozik, - addig a szerencsétlen munkaképtelen csavargók elhelyezésével kapcsolatos kérdések megvitatása inkább az emberbarát feladatát képezi.

A börtönügyi tudomány feladata tehát azokat a törekvéseket ismertetni és kritikailag méltatni, amelyek a szabadságvesztésbüntetések és - a fentebb mondottak szerint - feladata körébe tartozó biztonsági és javító-nevelési intézkedések végrehajtása során ezeknek célja megvalósítására irányulnak.

Foglalkoznunk kell a börtönügyi tudománynak a tudományok rendszerében elfoglalt helyével is. A börtönügyi tudomány a büntetőjognak egyik külön ágát képezi. A büntetőjogtudományok /gesamte Strafrechtswissenschaft, sciences pénales/ körébe három különálló tudomány: az anyagi büntetőjog tudománya, a büntetéseljárásjog tudománya és a büntetésvégrehajtásjog tudománya tartozik. A legutóbbinak képezi a börtönügyi tudomány - az egyéb büntetési eszközökre /pénzbüntetés, erkölcsi büntetések, elkobzás stb./ vonatkozó disciplinák mellett - önálló ágát.

A börtönügyi tudomány teljes joggal követelheti magának a büntetőjogtudományok körében az önállóságot, hiszen éppen a büntetésvégrehajtási,

a börtönügyi kérdések jó vagy rossz megoldásán fordul meg a büntetőtörvényhozás és büntetőigazságszolgáltatás eredménye.

II. Vita folyik a börtönügyi tudomány jellegére nézve, hogy jogi tudomány-e az vagy sem? Bár igaz, hogy a börtönügyi tudomány sokban határos a pedagógiával, a természettudományokkal: orvostudománnyal, építészettel, vagyis ezek mind segédtudományai, - mégis a börtönügyi tudomány jogtudománynak minősítendő. Jogi jellege mellett szól, hogy célja a szabadságvesztésbüntetések végrehajtása során felmerülő jogi viszonyokat /például: fegyelmi büntetések alkalmazása, a le tartóztatottak levelezésére vonatkozó levéltitok, munkájuk gyümölcsének hova fordítása stb./ szabályozni. S nem változtat jogi jellegén az a körülmény sem, hogy a szabadságvesztésbüntetések végrehajtása során felmerülő technikai kérdések megoldása végett más tudományok /mint építészet, orvostudomány, hittudomány/ segítségére ráutalva vagyunk.

A börtönügyi tudomány művelésénél szembeötlő jelenség annak nemzetközi, kozmopolitikus jellege, aminek okát abban kereshetjük, hogy a hasonló műveltségi és gazdasági fokon levő nemzetek a kriminalitás elleni küzdelemben hasonló megtorlási és megelőzési eszközöket alkalmaznak. A börtönügyi tudománynak ezt a nemzetközi jellegét a nemzetközi börtönügyi kongresszusok juttatják tá lálóan kifejezésre.

2. §. Alapvető kérdések.¹

Irodalom: Achaffenburg. - Angyal, Büntetőjog I. 1-11, 39-47, 370-375. - Birkmeyer, - Concha, Politika, I. kötet: Alkotmánytan, 1907, 14. s köv., különösen 22. old. Cuche 1-46. - Dallemagne, Les théories de la criminalité, Paris. - Darvai Dénes, Az akaratszabadság kérdésének gyakorlati fontossága a büntetőjogban, Budapest, 1910. - Friedmann Ernő, A határozatlan tartamu ítéletek, 1910. - Finkey, Büntetőjog 1-50, 163, 378-380. - Finkey, Szabadságbüntetéseink. - Holtendorff-Jagemann I. 1-34. - Irk, Kriminológia, 1912. - Klippel, Determinismus und Strafe, Zeitsch-

rift, X. 534-573. - Liszt, Aufsätze I. 126. - Liszt, A jövő büntetőjoga, Jogászegyleti értekezések, 1892. - Lipps, Das Problem der Willensfreiheit, Aus Natur und Geisteswelt, 1912. - Leonhard, - Mayer, Max Ernst, Die schuldhaftige Handlung und ihre Arten im Strafrecht, 1901. - Petersen, Der Determinismus und die Verantwortlichkeit der Menschen für ihre Handlungen, Zeitschrift XXVII. 73-90. - Pikler, A büntetőjog bölcselete, 1908. - Schmidt, - Sichart, Vergeltungsstrafe und Schutzstrafe, Zeitschrift, XXVII. 552-563. - Tarde, Üsszehasonlító tanulmányok a kirminológia köréből, fordította Lengyel Aurél, Budapest, 1908. - Vámbéry, Büntetőjog 1-63. - Vámbéry, Büntetőjogi követelések 1-7. Vargha I. 269-359, II. 119-276. - Wines 229-280. - Wulffen 11. s köv.old. - Wachenfeld 6. s köv. old. - Yamaoka.

I. A bűnözés okainak kutatása a kriminalae-tiologia feladata.

A kriminalae-tiologia kutatásainak és megá-lapításainak eredménye az, hogy a bűnözés a bűnös személyiségében rejlő, és személyiségén kívül fekvő okok kölcsönös hatásának folyománya.

A büntetett személyiségében fekvő, egyéni belső okok például: a büntetett testi és lelki tulajdonságai, értelmisége, műveltsége, erkölcsi fölfogása, az átöröklött és szerzett hajlamok.

A büntetett személyiségén kívül fekvő, külső okok például: a büntetett társadalmi helyzete, környezete, foglalkozási, gazdasági helyzete, - továbbá a cselekvő ember akaratelhatározását és cselekvését befolyásoló természeti, égövi tényezők.

Az emberek alaptermészetükre nézve nagyban egyenlők, képességgel bírnak a jóra, rosszra egyaránt. A most jelzett tényezők azok, amelyek az emberekben a jó vagy rossz tulajdonságokat érvényre juttatják. Hogy ezek a tényezők milyen hatást gyakorolnak a kriminalitásra, hogy milyen az okozati összefüggés közöttük és a kriminalitás között, ma még megfejtve nincs.

II. A büntetés jogalapja és célja mindenké-lőtt a társadalmi rend fenntartásának szükségé-ben leli magyarázatát.

Amennyiben a társadalom a jogrendet megóvni akarja, elkerülhetetlen olyan eszközökről gondoskodni, amelyek a jogrend megsértőinek megfékezésére és a jogrend további megsértésének megelőzésére szolgálnak; ezen eszközök egyike a büntetés. A büntetés jogalapja tehát a társadalmi rend fenntartásának szüksége. A büntetést azonban csak akkor és úgy szabad alkalmazni, amint azt a célszerűség kívánja. A büntetés alkalmazását a cél gondolata mérsékli és szabályozza.

A büntetés célja pedig a megtorlás, az elretentés, a megjavítás és a megelőzés.

Az elretentés céljának megvalósítása függ a büntetési eszköz intenzitásától. Mentül inkább fogja a büntetés az elítélt szabadságát, megélhetését, társadalmi és gazdasági helyzetét befolyásolni, annál nagyobb lesz a büntetésnek elretentő hatása. Talán ez okból is az alacsonyabb társadalmi osztályokhoz tartozók inkább hajlanak bűncselekmények elkövetésére, mert rájuk nézve a büntetés következményei általában kisebbek.

Hogy a büntetés által az embereket gyökere-sen megjavítani nem tudjuk, vagyis, hogy nem tudjuk őket olyanokká átalakítani, hogy a jövőben büntetendő cselekmények elkövetésétől teljesen tartózkodjanak, kétségtelen; ezt a visszaesésre vonatkozó statisztikai adatok a legjobban igazolják. A törekvés tehát nem is irányulhat oda, hogy a kriminalitás teljes megszüntetését megkíséreljük; a törekvés kizárólag csak arra irányulhat, hogy a kriminalitást lehetőleg szűk határok közé szorítsuk.

S a büntetésnek, mint a bűncselekmény következményének az emberekben élő tudata az, amit általános megelőzésnek szoktak nevezni. A büntetésnek a különös megelőzésre irányuló célja pedig a büntetettnek a bűncselekmény megismétlésében való meggátlására irányul.

Felmerül az a kérdés, hogy azokkal szemben, akiknek a büntetés által való megjavítására remény egyáltalában nincs, az alkalmazandó rendszabálynak célja mi legyen? Ezekkel szemben a megelőzés, a társadalomnak további jogsértő cselekményektől való biztosításának a gondolata és célja lép elő-

térbe; velük szemben a rendszabály biztonsági rendszabály jellegével bír. Még megoldatlan az a kérdés, hogy meddig terjedjen a büntetés köre, és hol kezdődjen a biztonsági rendszabályok területe. A határvonalat csak a cél szempontjából /megjavítás - megelőzés/ vonhatjuk meg; úgy amint azt Liszt szavai kifejezik, hogy a büntettekkel szemben teendő intézkedés célja: javítás a javulásra képesekkel szemben, elrettentés azokkal szemben, akik javulásra nem szorulnak és ártalmatlanná tétel a javithatatlanokkal szemben.

A büntetés végső célja tehát a büntetendő cselekmények megtorlásán kívül abban áll, hogy az általános jogrend biztosítottassék. S ezt a célját akkor fogja leginkább megvalósítani, ha a társadalmi védelem legnagyobb fokát a büntetés végrehajtása által okozott egyéni szenvedés legkisebb fokával egyesíteni tudja.

III. A büntetésnek előfeltétele, alapja és mértéke a bűnösségtől függ. Bűnösség nélkül nem állapítható meg sem a büntetés, sem pedig a büntetés súlya, nagysága, tartama. A büntetés alkalmazásának előfeltétele tehát a bűnösség; a bűnösség megállapításának egyik előfeltétele azonban az, hogy a büntetésnek elbírálás alá kerülő cselekménye öntudatos legyen. Csak az az ember vonható felelősségre, akinek cselekménye saját akaratelhatározásának folyománya. S ilyenképpen aztán felszínre kerül az akaratszabadság problémája.

A mai büntetőjognak alapvető feltételét képezi az a feltevés, hogy a bűnelkövetőknek bűnös cselekményükre vonatkozó elhatározásuk bizonyos fokig szabad akaratuknak folyománya.

Ez azonban nem jelenti azt, mintha az emberi akarat abszolút függetlenségben volna az események láncolata közepében; hogy tehát az esetben, ha a körülmények a legcsekélyebb változás nélkül ismétlődnének, az ember mást akarhatna másodszor, mint először. Hanem jelenti azt, hogy az ember akaratát relative szabad, azaz csak bizonyos tényezők által van korlátozva; e korlátokon belül azonban az egyén öntudatos elhatározással szabadon cselekedhetik. A testileg-lelkileg ép ember eszes és erkölcsi természettel bíró lény lévén, képessége van

arra, hogy beláthassa a jót és a rosszat, megkülönböztethesse az emberi társadalomra helyes és helytelen cselekedeteket, ezenfelül van kisebb vagy nagyobb erkölcsi ereje, mely szerint bizonyos mértékben képes ellentállani rossz hajlamainak, és képes a jó, tisztességes, becsületes életre törekedni. Szóval nem egyedül, nem kizárólag az akarat határozza meg a cselekvést, hanem a motívumok és a jellem gyűjtőneve alatt összefoglalt egyéb tényezők is befolyolnak ebbe.

Ezeknek a korlátoknak elismerése csak azt jelenti, hogy az okozatossági törvény az emberi cselekvésre is áll, hogy bizonyos körülmények között bizonyos akarat bekövetkezése valószínű, hogy az akaratelhatározásra a külső körülmények is befolyással vannak. Ezért azonban a büntetésben ne lássuk a társadalmi viszonyok által ellentáthatatlanul kényszerített akaratnélküli bábót, hanem az eszes és erkölcsi lényt, aki öntudattal és akaratlankövetett cselekményeinek következményeit elviselni köteles.

Az okozatossági törvény és az akaratsszabadság elve nem összeférhetetlenek.

Negyedik fejezet.

A szabadságvesztésbüntetés kritikája.¹

7. §. A szabadságvesztésbüntetés ellen felhozott kifogások.

Irodalom: Aschroff, - Bruck cikke, Blätter XXXVIII. 241. - Finkey, Büntetőjog 387-394. - Finkey, Szabadságvesztésbüntetések. - Heilborn - Heimberger - Liszt, A jövő büntetőjoga, Jogászegyleti ért., 1892. - Liszt, Aufsätze I. 126-179, 290-467. - Leuss, Mittelstädt, Für und wider die Freiheitsstrafe, Zeitschrift II. 419-449. - Schwarze, Die Freiheitsstrafe, 1880. - Sonntag, Für die Freiheitsstrafe, Berlin, 1881. - Sichart, Abschaffung des Zuchthauses, Zeitschrift X. 392-398. - Sichart. - Treu. - Wirth, Zeitschrift X. 398-400. - Wagner 99-163. -

Wachenfeld 31. s köv. old. - Vidal 626. s köv. old. - Wach 3. s köv. old. - Vargha I, II.

1. A szabadságvesztésbüntetésnek két fő alakját szokták megkülönböztetni, a szűkebb értelemben vett szabadságvesztést, a börtönbüntetést - és az elszállítás vagy deportáció büntetést.

A börtönbüntetés a büntettest polgári és politikai szabadságjogaitól bizonyos időre, a leg súlyosabb esetekben életfogytiglanra megfosztja, és a letartóztatási intézetben elszigeteli a szabad társadalomtól. A mai társadalmi és jogi rend az egyéni szabadság elvén épül fel. Az állam azt tekinti feladatának, hogy polgárainak minél szabadabb fejlődést, egyéniségük önálló kiképzését lehetővé tegye. A társadalmi rend fenntartása végett azonban az állam másrészt jogositva és kötelezve érzi magát az egyéni szabadság korlátozására azokkal szemben, akik az egyéni szabadsággal visszaélve, a jogrendet veszélyeztető vagy sértő cselekményeket követnek el.

A szabadságvesztésbüntetések jogosultsága, a börtönbüntetés és a deportáció büntetésének egymással szemben fennálló előnyei és hátrányai az utolsó évtizedek irodalmának állandó vitakérdését képezik.

2. A szabadságvesztésbüntetés ellen felvetik, hogy javító hatása nem kielégítő; hogy nem valószínűsíti meg azt a célt, hogy a büntetteket megjavítsa /Mittelstädt/. S ezen kifogás bizonyítására hivatkoznak a visszaesőkre vonatkozó statisztikai adatokra /Wagner/.

Ezzel a kifogással szemben legyen szabad utalnunk arra, hogy azt, hogy a szabadságvesztésbüntetés a büntettek megjavítását célzó reményt sokszor nem valószínűsíti meg, nem annyira magának a szabadságvesztésbüntetésnek, mint inkább végrehajtása ki nem elégítő voltának és annak a terhére kell róni, s hogy a szabadságvesztés büntetés alkalmazása és tartamának kiszabása gyakran helytelenül történik. A szabadságvesztésbüntetésnek most jelzett hiánya legjobban a rövid tartamú szabadságvesztésbüntetéseknél érezhető s így nem

helyeselhető eléggé a törekvés /Liszt, Heilborn, hasonlóan Wach/, hogy a rövidtartamú szabadságvesztésbüntetések más büntetési eszközök alkalmazása által helyettesíttessenek. Mert a túlrövid szabadságvesztésbüntetés tartama alatt nem nyílik mód arra, hogy annak hatása érvényre jusson. A szabadságvesztésbüntetés ezen hátránya talán annak is tulajdonítandó, hogy a szabadságvesztésbüntetések mai rendszere mellett nem nyílik mód arra, hogy a szabadságvesztésbüntetések a büntettek tulajdonságainak és osztályainak megfelelően alkalmaztassanak; nincs mód arra, hogy a kevésbé romlott és menthető indokból bűnözőkkel szemben egy enyhébb jellegű és nem dehonesztáló szabadságvesztésbüntetési nem, a többszörösen visszaeső és a társadalmi rendbe beilleszkedni nem akaró büntettekkel szemben pedig különösen érzékeny és szigorú szabadságvesztésbüntetés alkalmaztassék. Másrészt a büntetendő cselekmények között sok olyan is van, amelyek talán észszerűek, azonban a helyzet követelménye következtében vannak büntetéssel sújtva; az ilyen cselekményekre vonatkozólag a büntetések nevelő hatása felette kérdéses.

Legyen szabad még rámutatnunk arra is, hogy a szabadságvesztésbüntetések azok, amelyek által a büntettek javítása egyedül remélhető. A szabadságvesztésbüntetések berendezhetők úgy, hogy általuk a büntetteknek ha nem is teljes erkölcsi megjavítása, de legalább is kisebb-nagyobb fokú megjavítása elérhető. A letartóztatási intézetben - elegendő hosszú tartamú szabadságvesztésbüntetés során - bárkit ki lehet képezni a neki megfelelő munkára, szorítani lehet a pontos, tisztességes életmódra, s így a társadalmi megjavítás célja mindenestre meg lesz közelítve.

3. Felvetik, hogy a szabadságvesztésbüntetésnek nincs elrettentő hatása. Nincs remény, hogy általa a kriminalitás csökkenése bekövetkezzen /Bruck, Mittelstädt/.

A mai embernek a szabadság igen becses dolog, s a szabadságtól való megfosztás, még ha rövidebb időre történik is, érzékenyen sújtja az

embert. A szabadságvesztésbüntetések kellő alakítása és berendezése mellett feltehető, hogy aki egyszer börtönben volt, oda nem kívánkozik vissza, és hogy a börtönbüntetésnek lesz visszatartható hatása. Azonban a szabadságvesztésbüntetés elrettentő, az újabb bűnözéstől visszatartó hatásának alakítása tekintetében kellő mértékletességgel kell eljárni, mert a történet tanulsága is eléggé igazolja, hogy a büntetésnek testi fájdalommal, brutális végrehajtása elrettentő hatását nem fokozza.

4. Azokkal a kifogásokkal /Leuss, Mittelstädt, Treu, Vargha, Wagner/ szemben pedig, amelyek arra irányulnak, hogy a szabadságvesztésbüntetések végrehajtása során nem történik elegendő gondoskodás a letartóztatottak élelmeztetéséről és arról, hogy szabadulásuk után jó erőben legyenek, és ilyképpen megélhetésüket biztosító keresetre szert tenni tudjanak, - továbbá hogy a szabadságvesztésbüntetések során nagy a letartóztatottak halandósága és betegülési aránya, utalunk arra, hogy a különféle statisztikai adatok - különösen ott, ahol a börtönügy rendezett és a letartóztatottak újabb keletű letartóztatási intézetekben vannak elhelyezve - éppen az ellenkezőt igazolják.

A kellő gond és bánásmód, és különösen az elítéltetésük előtt a szabadban foglalkozott letartóztatottaknak a letartóztatás során is a szabadban végzendő munkával való foglalkoztatása esetében, nem kell attól tartani, hogy egészségük a letartóztatás során kárt szenved. Ez a kifogás leghamarabban abban az esetben birhat alappal, ha az elítéltetésük előtt szabadban végzendő munkával foglalkoztatott egyének hosszabb tartamú szabadságvesztésbüntetésük során a börtön falain belül végzendő munkával foglalkoztatnak.

5. A szabadságvesztésbüntetés javító hatásának megvalósításának egyik eszköze a letartóztatottaknak a külvilágtól, családjától, barátaitól, rendes környezetétől való izolálásában rejlik. Kétségtelen, hogy ilyen körülmények között sokkal kisebb a bűnözésre való lehetőség. De kétség-

be vonják, vajjon az izolálásnak az a hatása a szabadságvesztésbüntetés kitöltése utáni időre fog-e kihatni. Azzal érvelnek, hogy a büntetésnek a pezsgő életből való teljes kiemelés nem fogja őt megedzeni a szabadulás utáni időre abban a tekintetben, hogy a jövőben a kisértéseknek elmentállani és maga felett önuralmat gyakorolni tudjon/Treu/.

A szabadságvesztésbüntetés ezen kétségtelen hátrányának felismerése vezetett a fokozatos - és különösen az ir fokozatos - rendszer kiépítésére, amelynek egyes stádiumai a letartóztatottnak a magánelzárásból a teljesen szabad életbe való visszatérését akarják fokozatosan előkészíteni.

6. A szabadságvesztésbüntetéssel szemben felhozott az a kifogás, hogy a kontagium veszélye folytán a kevésbé romlott letartóztatottakat féltetni kell a romlottabbak káros erkölcsi hatásától, csak a közös elzárás mellett bir jogosultsággal. Azonban itt is kellő és elegendő felügyelet, valamint a letartóztatottnak gondos osztályozása és az erkölcsileg egy fokon állóknak egy csoportba való összeválogatása által kis fokora szorítható.

7. Felvetik, hogy a szabadságvesztésbüntetések végrehajtásával járó nagy kiadások, amelyeknek csak legkisebb része térül meg, - a letartóztatási intézetek létesítésével járó nagy beruházások, továbbá a letartóztatási intézetek igazgatásával járó fáradságos teendők nem állanak arányban az eredménnyel /Bruck/.

8. A kifogásoknak nagy része a letartóztatottak munkáltatása ellen irányul. Hogy a munkáltatás egyhangú, főleg a nagyobb intelligenciájukra nézve, hogy a bérbeadási üzem mellett a bérlő kizárólag csak az üzem jövedelmezőségét, és nem a letartóztatottnak a részére kijelölt munkanemben való alapos kiképzését fogja szem előtt tartani. Hogy a letartóztatási intézetekben szokásos munkajutalom által a letartóztatottak munkája nincs kellően díjazva, és hogy ennek következtében a letartóztatottak nem törekednek nagyobb szorgalomra /Leuss, Treu/.

Ezek a kifogások csak az esetben bírnak lét-jogosultsággal, ha a munkauzem nincs helyesen szervezve és alakítva.

9. Azzal a kifogással szemben, hogy a szabadságvesztésbüntetésnek mai végrehajtása mellett a letartóztatottaknak túlságosan jó dolguk van, hogy a szabadságvesztésbüntetés szigorítására van szükség, és hogy ennek következtében nem valósul meg a szabadságvesztésbüntetésnek elrettentő hatása, legyen szabad rámutatni arra, hogy az ilyen kifogással csak azok állanak elő, akik a szabadságvesztésbüntetések végrehajtását és a letartóztatási intézetek üzemét csak futólag tekintették meg, és akik ott csak az egészséges, tiszta helyiségeket, munkatermeket, a kielégítő minőségű és mennyiségű élelmet látták; ezek azonban nincsenek tisztában azzal, hogy mindezzel azért is feltétlenül szükség van, mert ellenkező esetben ott, ahol annyi ember aránylag szűk helyre van összezsúfolva, könnyen keletkezhetnének betegségek, epidémiák.

10. Amint látjuk, a szabadságvesztésbüntetés ellen felhozott kifogások legnagyobb része tulajdonképpen nem is annyira a szabadságvesztésbüntetés, mint inkább alkalmazásának, kiszabásának és végrehajtásának módja ellen irányul, hogy a bíróságok gyakran olyan esetekben alkalmaznak szabadságvesztésbüntetést, amelyekben az eset sajátosságaira való tekintettel helyesebb volna - rövidebb tartamú szabadságvesztésbüntetés helyett - más büntetési eszközt alkalmazni. Mert méltán felhozzák, a rövid tartamú szabadságvesztésbüntetés a büntettek jövő boldogulását inkább csak megnehezíti. Ez a kifogás azon a tapasztalaton alapszik, hogy a megélhetés akadályai és a valószínűség a tekintetben, hogy valaki bűncselekményt elkövetni fog, nagyobbak, ha megelőzőleg már büntetve volt. S az újabb bűnözés valószínűsége annál nagyobb, mentül több ízben volt valaki már büntetve s mentül hosszabb volt a megelőzőleg végrehajtott büntetés tartama. Sok esetben pedig a bíróságok indokolatlanul szabják a szabadságvesztésbüntetés tartamát túlrövidre.

A hosszabb tartamú szabadságvesztésbüntetések tekintetében pedig méltán felvetik, hogy amennyiben a büntetésnek célja a megjavítás, kétes ennek a célnak megvalósítása. A bíró nem láthat be a főtárgyaláson a vádlott lelkébe annyira, hogy biztosan meghatározhassa, hogy mennyi idő alatt érhető el az illető büntetéssel szemben ez a cél. A követelés oda irányul, hogy a hosszú tartamú szabadságvesztésbüntetés tartama ne előre határoztassék meg, hanem utólagosan a büntetés céljának elérésével.

A többi kifogások pedig a végrehajtás részletei, így a letartóztatási intézetek tisztviselőinek túlalacsony létszáma, képzettségük alacsony foka, a letartóztatottak munkáltatása, stb. ellen irányul.

11. Ha a büntetési eszközök kellékeiül elfogadjuk, hogy legyen személyes, a társadalmi felfogással megegyező, érezhető, hogy legyen példás: azaz teremtsen az emberekben a bűnözéstől visszatartó motivumokat, és az általános jogérzetet megszilárdító hatása legyen, hogy legyen individualizálható, gazdaságos, vagyis álljon arányban a büntettes által okozott érdeksérelemmel vagy veszélyeztetéssel, hogy legyen emberies, javító hatású, és helyrehozható, úgy a büntetési eszközök között a szabadságvesztésbüntetés az első helyen áll.

S hogy a mai büntetési rendszereknek a szabadságvesztésbüntetések képezik a gerincét, ezt annak is tulajdoníthatjuk, hogy a szabadságvesztésbüntetések sokféleképpen alakíthatók, és ennek következtében szerfelett alkalmasak arra, hogy annyi fokozatuk különböztetessék meg, hogy azokkal a kisebb és nagyobb súlyú büntetendő cselekmények arányosan sujthatók legyenek, s hogy az egyénítés elve a legjobban megvalósíttassék.

12. A szabadságvesztésbüntetés a legigazságosabb és leghasznosabb büntetési eszköz, mert a szabadság elvétele a mai kor emberét érzékenyen sújtja, s így annak visszatartó hatása is van. S a szabadságvesztésbüntetés úgy rendezhető be, hogy végrehajtása során a büntettes legalább tár-

sadalmilag megjavítható. Nagy előnye a szabadságvesztésbüntetésnek, hogy több, különböző súlyú neme különböztethető meg.

Másrészt azonban tisztában kell lennünk az-
al, hogy a szabadságvesztésbüntetések mai alak-
ja, rendszere és végrehajtása nem tökéletes,
amelyen javítani már nem lehet és nem kell. El-
lenkezőleg még számos reformra van szükség. El-
kell azonban ismerni azt, hogy amennyiben a sza-
badságvesztésbüntetések alkalmazása, kiszabása
és végrehajtása helyesen történik, úgy általa
szép, kielégítő eredményeket lehet elérni, s hogy
a haladás mai foka mellett a szabadságvesztésbün-
tetés az egyedüli büntetési eszköz, amely a sú-
lyosabb beszámítás alá eső cselekmények bünteté-
sére alkalmas.

Tizenharmadik fejezet.

43. §. Börtönügyi politika.

Irodalom /az egyes részletkérdéseknél idézett művek
mellett különösen/: Fritz, Zur Psychologie der Gefangen-
schaft, Untersuchungshaft, Gefängnis- und Zuchthausstrafe
geschildert von Entlassenen, München, C. H. Beck, 1905. -
Aschaffenburg, - Birkmeyer - Balkay cikke, Jogállam V.261.
- Cuche 191-197. - Finkey, Büntetési rendszerünk. - Finkey,
Szabadságbüntetéseink. - Freudenthal 101-109, 112-113. -
Hoegel, Die Einteilung der Verbrecher in Klassen 1900. -
Holtzendorff-Jagemann II. 67-75. - Heimberger, - Hinter
Schloss und Riegel. - Krohne cikke, Jogt. Közlöny XXXVIII.
149. - Krohne 232-234. - Kriegsmann 99-119, 192-197, 283-
345. - Lisat Aufsätze I. 290, 325, 511, 537. - Leonhard, -
Lenz 288-297, - Mittermaier cikke, Blätter XLIII. 591. -
Salpilles. - Treu, - Vámbéry, Büntetőjogi követelések. -
Vorschläge II.füzet. - Wahlberg, - Wach, - Wulffen.

I. 1. A börtönügyi politika a börtönügyre
vonatkozó tételes jognak kritikája, és a szabad-
ságvesztésbüntetések céljainak megvalósításáért
folytatott küzdelem taktikájának tárgyalása.

Mi e helyütt néhány fontosabb reformkérdés
felvetésére szorítokozunk.

2. A szabadságvesztésbüntetések és azok vég-

rehajtása az utóbbi időkben sok támadásnak voltak
a tárgyai /Bruck, Leuss, Mittelstädt, Treu,
Wagner stb./

A kifogások lényegileg oda irányultak, hogy
a szabadságvesztésbüntetések nem alkalmasak azon
cél megvalósítására, hogy a büntetteket megja-
vítsa. S ezen kifogások támogatására hivatkoznak
a visszaesőkre vonatkozó statisztikai adatokra,
amelyek első pillantásra a kifogásoknak látszólag
igazat adnak.

Azonban a kifogások alapossága kétesé válik,
ha szemügyre vesszük a szabadságvesztésbüntetések
alkalmazása által megvalósítani óhajtott célokat
általában. Amennyiben a szabadságvesztésbüntetés
egy már meglelt korban levő visszaeső büntettes-
sel szemben nyer alkalmazást, úgy az a célja, hogy
általánosan a büntettes egyénisége, jelleme gyökeresen
átalakíttassék, felette problematikus; ellenben
kétséget nem szenvedhet, hogy a szabadságvesztés-
büntetés még visszaesőkkel szemben való alkalma-
zása esetében is felette alkalmas a büntetés töb-
bi céljainak megvalósítására, a büntettek által-
matlanná tételére, a társadalomból való kiküszö-
bölésére, és hogy az általános megelőzés célját
is nagy fokban szolgálja.

S ha el is kell ismerni, hogy a szabadság-
vesztésbüntetések sok esetben nem valósítják meg
az eléjük tűzött célt, úgy ennek oka nem annyira
a szabadságvesztésbüntetésben, mint inkább abban
keresendő, hogy a bíróságok gyakran olyan esetek-
ben alkalmaznak szabadságvesztésbüntetést, amidőn
tekintettel az eset sajátosságaira, tekintettel
az enyhítő körülményekre, az alkalmazott rövid-
tartamú szabadságvesztésbüntetés helyett más bün-
tetési eszköz alkalmazása célravezetőbb volna.
Gyakran pedig a szabadságvesztésbüntetés alkalma-
zásának módjához fér szó; midőn például a több-
szörös, visszaesőkkel szemben túlenyhe, rövid
tartamú szabadságvesztésbüntetést szabnak ki.

S méltán emelnek kifogást a szabadságvesztés-
büntetések végrehajtásának módozatai, annak
részletei ellen.

II. 1. A szabadságvesztésbüntetések maximá- lis tartamának megállapítása körül újabban azt a

kifogást emelték, hogy a túl hosszú szabadságvesztésbüntetés nemcsak nem szolgálja a társadalmi javítás célját, hanem hogy bizonyos időn túl hatását veszti, s a letartóztatott testi és szellemi elsatnyulását eredményezi /Bruck, Mittelstädt/.

2. S egy másik, a büntetőjogban ugyyszólván közhellyé vált követelés oda irányul, hogy mivel a bíró nem láthat be a főtárgyaláson a vádlott lelkébe annyira, hogy biztosan meghatározhassa, mennyi idő alatt érhető el az illető büntetéssel szemben a büntetés célja, - a hosszabb szabadságvesztésbüntetés tartama ne határozottassék meg előre, hanem utólagosan a büntetés céljának elérésével. Elsősorban a közveszélyes büntettekkel szemben alkalmazandó biztonsági intézkedések, továbbá a fiatalokkal szemben alkalmazandó javító-nevelési intézkedések hatályának határozatlan tartamban való megállapítását ajánlják.

S a határozatlan tartamú ítéletek alkalmazásának kiterjesztése tényleg egyik legfontosabbikja a napirenden levő kriminálpolitikai kérdéseknek.

3. S a kifogásoknak nagy, azt lehet mondani túlnyomó része a rövidtartamú szabadságvesztésbüntetések ellen irányul /Aschrott, Goldschmidt, Krohne, Liszt, Rosenfeld; nálunk: Balogh, Finkey stb./.

Azzal érvelnek, hogy a rövidtartamú szabadságvesztésbüntetés semmi esetre sem valósítja meg a szabadságvesztésbüntetések által elérni kívánt célt. Így anélkül, hogy a kriminalitás elleni küzdelemben alkalmazásukból előny származna, alkalmazásukkal mindenesetre az a hátrány jár, hogy a büntetteknek későbbi boldogulását - az elszenvedett szabadságvesztésbüntetésnek megbélyegző hatása következtében - még megnehezíti. S a visszaesők számának óriási felszaporodását sokan éppen a rövidtartamú szabadságvesztésbüntetések terhére írják.

A rövidtartamú szabadságvesztésbüntetések ellen felvetik még azt is, hogy a börtönökben még a leggondosabb osztályozás, elkülönítés, és magánelzárás mellett is elkerülhetetlen, hogy a

kezdő büntettek az erkölcsileg már romlottabbak hatásától teljesen megóvassanak. S így anélkül, hogy a rövidtartamú szabadságvesztésbüntetések alkalmazása által eredményt elérni tudnánk, a rövidtartamú szabadságvesztésbüntetésekre ítélt büntettek még a contagium hátrányainak is kitésszük.

A rövidtartamú szabadságvesztésbüntetések helyére más büntetési eszközöket, mint a feltételes elítélést, a pénzbüntetést, a közmunkát, a házfogságot és a megdorgálást ajánlják. S ezen büntetési eszközök mentül kiterjedtebb mértékben való használata által a szabadságvesztésbüntetések minimumainak magasabb időtartamban való megállapítása válna lehetségessé.

A minimumok felemelése mellett azonban a bíróságok tudatába kellene mennie egy tapasztalt angol rendőrbíró ama szavainak, hogy: The best policy is to keep men out of prisons and not to bring them in /A legjobb az embereket a börtönöktől távol tartani, és nem őket belekergetni/.

III. 1. A szabadságvesztésbüntetések rendszerének kiépítésénél a reformtörekvések egyike oda irányul, hogy a szabadságvesztésbüntetési nemek száma apasztassék /például Finkey/. Ez nálunk különös aktualitással bír; a börtönbüntetésnek szabadságvesztésbüntetéseink rendszerébe való beillesztése semmi által sincs igazolva.

Sok egyéb ok mellett a szabadságvesztésbüntetési nemek számának apasztására azért is szükség van, mert a szabadságvesztésbüntetési nemek differenciálására rendelkezésre álló eszközök csekély voltára való tekintettel, csak így biztosítható a szabadságvesztésbüntetési nemek olyan megkülönböztetése, hogy a különböző súlyú és jellegű szabadságvesztésbüntetési nemek között a különbség szembeötlő és a letartóztatottakra hathatós legyen. A custodia honesta mellett egy súlyosabb és egy enyhébb jellegű szabadságvesztésbüntetési nem megkülönböztetése teljesen elegendő volna.

Több büntetőtörvény és újabb keletű javaslat /például angol jog, finn btkv, svájci 1908. évi javaslat/ szabadságvesztésbüntetési rendsze-

réből a custodia honesta hiányzik ugyan. Ennek ellenére a custodia honesta szükségességére a legmeggyőzőbb bizonyítékot az által nyerjük, hogy éppen a most érintett büntetőtörvények és javaslatok azokkal szemben, akik a büntetési rendszerben levő enyhébb jellegű szabadságvesztésbüntetésre menthető indokból elkövetett cselekmény miatt ítéltettek el, bizonyos a custodia honesta-val kapcsolatos kedvezmények /mint magánmunka, saját élelmezés és ruházat, stb./ engedélyezésére módot nyújtanak; és ekképpen lényegileg a custodia honesta szükségességét elismerik.

2. S a szabadságvesztésbüntetési nemek differenciálásával szoros kapcsolatban van az a kérdés, vajjon kívánatos-e olyan esetekben, midőn a büntetett cselekménye különös nagyfokú durvaságra, kegyetlenségre, vagy erkölcsi érzéketlenségre vall, egyes konkrét esetekben bizonyos szigorításokat alkalmazni.

A mi nézetünk, amint azt fentebb már kifejtettük, az, hogy ilyen szigorítások alkalmazásáról csak az esetben lehet szó, ha a rendelkezésre álló differenciáló eszközök kimerítve még nincsenek. Amennyiben ez már megtörtént, úgy meddő arról tárgyalni, hogy van-e szükség szigorításokra; mert még ha volna is szükség, nincs mód azok megvalósítására.

IV. A rövidtartamú szabadságvesztésbüntetések végrehajtásánál csak a nappali-éjjeli magán-elzárás rendszere jöhet szóba.

Ellenben a hosszabb tartamú szabadságvesztésbüntetések végrehajtására a fokozatos rendszer volna választandó. És annak keretébe esetleg még az osztály- és jegyrendszer volna beilleszthető, és ilyképpen ennek a két börtönrendszernek számos, de kizárólagos alkalmazásuk esetében nem eléggé érvényre jutó előnye volna kiaknázható. A fokozatos rendszerek között talán a négy fokozatból álló ir-fokozatos rendszert lehetne előnyben részesíteni és a harmadik fokozat keretében ott, ahol a letartóztatottak nagy része mezőgazdasági foglalkozást űzött elítéltetése előtt, a közvetítő intézetekben levő egyéneket különféle

ipari munkák mellett minél több kedvezménnyel és szabadsággal egybekötött szabadban végzendő munkára is alkalmazni kellene.

V. 1. A börtönügy és a letartóztatási intézetek szervezésénél a szabadságvesztésbüntetések egyes nemei, valamint a fiatalok javító-nevelésének és különleges szabadságvesztésbüntetésének külön-külön való végrehajtására szolgáló intézetek mellett a sokszoros visszaeső büntettek biztonsági őrizetének, s hasonlóan a közveszélyes munkakerülők dologházi őrizetének végrehajtására kizárólag e célra szolgáló intézetek volna létesítendőek.

2. S a börtönügyi tisztviselők megfelelő képzéséről is gondoskodni kellene. Nemcsak a szorosabb értelemben vett börtönügyi tisztviselőknek, hanem a letartóztatási intézetekben működő lelkészeknek és tanítóknak sincs alkalmuk a hivatásuk minél eredményesebb teljesítéséhez szükséges szakismeretek elsajátítására.

S így különösen akkor, ha még létszámuk is a reájuk várakozó nagy feladatok megoldásához képest túl csekély, - nem róható az ő terhükre, ha nem válnak valóra azok a várakozások, amelyeket a szabadságvesztésbüntetések végrehajtásához fűzünk.

VI. 1. A rabmunkaüzem házi kezelésben folyjon. Amennyiben ez lehetetlen, a munkaüzem legalább úgy alakítandó, hogy abba az intézetben kívül álló munkavezetők be ne folyhassanak.

2. A munkakényszer alatt álló elítéltek munkajutalmának megállapítására a bérosztályrendszert fogadnók el és pedig a relatív munkapenzum intézményével kombinálva, olyképpen, hogy az egyes letartóztatottakra vonatkozólag megállapított relatív munkapenzum szolgálja a munkajutalom megállapításánál alapul.1

VII. 1. A börtönügy terén ma elhangzó legfontosabb reformkivánságok: a letartóztatottak gondos osztályozása, és az egyénítés elvének mentül messzebb menő érvényesítése.

Az osztályozás tulajdonképpen átmenet, beve-

zetés az egyénítéshez. Az osztályozás nélkülözhetetlen eszközét képezi az egyénítésnek. Nélküle lehetetlen volna a letartóztatottakat egyéni tulajdonságaiknak megfelelően csoportosítani /Kriegsmann/.

Az osztályozás szükséges folyamánya a letartóztatási intézetek nagy népességének. Közöttük csak úgy tudunk áttekintésre szert tenni, ha különböző szempontokból nézve csoportokat alakítunk, és az egyes nagyobb csoportokon belül ismét kisebb csoportok összeállítására törekszünk /például visszaesők - első ízben bűnözők; s az első ízben bűnözők között ismét kor szerint csoportosítjuk a letartóztatottakat/.

A különböző osztályokhoz tartozó elítélteknek a büntetés végrehajtása szempontjából más-más bánásmódra van szükségük. Osztályozás nélkül lehetetlen volna az egyesekkel szemben a szükséges különleges bánásmódot megtalálni, s az összes elítéltek egyenlő bánásmódban való részesítésével kellene beérni. Az osztályozás által a generalizáció hátrányain akarunk segíteni.

Az elítélteknek osztályokba való sorozása által az egy csoportba, az egy osztályba tartozókkal szemben ugyan szintén generális bánásmódot követünk, azonban annak következtében, hogy a más-más osztállyal szemben követendő bánásmód különbözik egymástól, és hogy mindegyik osztállyal szemben a legalkalmasabb bánásmód felismerésére törekszünk, - mód nyílik arra, hogy az elítéltek egyes osztályaival szemben a büntetés céljainak szempontjából a legcélravezetőbb, az elítéltekre nézve legméltányosabb bánásmódot választhassuk. Az osztályozás után már csak egy osztálybeliekkel szemben generalizálunk!

2. Az elítéltek osztályozása különféle szempontokból történhetik. Így:

- nem szerint,
- kor szerint, továbbá /s az osztályozás tulajdonképpen itt kezdődik/
- előéletük szempontjából /első ízben bűnözők - visszaesők/,
- az elítéltetésük okául szolgáló bűncselekmény motivumának színezete /aljas, menthető indok-

ból elkövetett cselekmény/ szerint;

s az osztályozás a szabadságvesztésbüntetésre büntetőtechnikai szempontból befolyással bíró körülmények alapulvételével is helyt foghat, mint rövid-hosszab tartamú szabadságvesztésbüntetésre elítéltek, vagy a letartóztatás során való foglalkoztatás számos részlete szempontjából /szabadban - a letartóztatási intézeten belül foglalkoztatott elítéltek, az intézet munkaüzemében folyó munkával - magánmunkával foglalkoztatott elítéltek/.

Az elítélteknek most felsorolt tulajdonságai, vagy a jelzett körülmények mind nagy befolyással vannak a letartóztatottaknak a szabadságvesztésbüntetés végrehajtása során való életmódjára, a velük szemben követendő bánásmódra. Szükséges tehát alapulvételük mellett az elítélteket osztályozni, és az egyes osztályokkal szemben a megfelelő más-más bánásmódot követni.

3. Az osztályozás előnyeinek mentül nagyobb mértékben való kiaknázása és értékesítése végett arra is törekedni kellene, hogy az egyes letartóztatási intézetekbe kizárólag más-más osztályba tartozó letartóztatottak kerüljenek; hogy a letartóztatási intézetek okszerűen specializáltak legyenek, vagyis, hogy a fiatalok, a felnőttek, az első ízben bűnözők, a visszaesők, és hogy az elítélteknek még sok egyéb körülmény alapulvételével való csoportosítása után az egyes csoportba tartozók más-más intézetbe helyeztessenek el /Stoos/.

VIII. 1. Egyénítés, individualizáció alatt értjük, ha az egyes büntetettekkel szemben az illetők egyéniségének és egyéni tulajdonságainak megfelelő eljárást követjük. Az individualizáció a büntetett egyéni sajátosságainak figyelembevételét jelenti. Végrehajtási egyénítés alatt pedig értjük, ha a szabadságvesztésbüntetés minden egyes büntetett egyéni tulajdonságainak, jellemének, lelkületének megfelelően nyer végrehajtást. Hogy az egyénítés során az egyes letartóztatottakkal szemben különböző bánásmódot választhatunk, csak látszólag áll ellentétben az igazsággal.

Az igazságot éppen az által valósítjuk meg, hogy az egyes elítéltekkel személyes tulajdonságaiknak megfelelően bánunk /Holtzendorff, Wahlberg/.

Az egyénítés keresztülvitelének több korlátja van. Így határai az egyénítésnek az egyes szabadságvesztésbüntetési nemekre vonatkozó törvényes szabályok. Az egyénítés elvének érvényesülése elé annak következtében is akadály gördül, hogy a szabadságvesztésbüntetések végrehajtása során a büntetettek rendkívüli nagy tömegével állunk szemben, s így a letartóztatási intézetek tisztviselői az egyes letartóztatottaknak aránylag csak kevés időt szentelhetnek. Végül a szabadságvesztésbüntetés ebbeli jellegének, és a fegyelem, valamint a letartóztatási intézetek rendje megóvásának szükségessége is elkerülhetetlenné teszi, hogy a letartóztatottakkal szemben bizonyos fokig egyenlő, sablonszerű eljárás tanusítottassék /Kriegsmann/; ez is nagy akadálya az egyénítés elvé érvényesülésének.

Az egyénítés abbéli hatása, hogy a szabadságvesztésbüntetés végrehajtása az egyes letartóztatottakkal szemben - egyéniségüknek megfelelően - különféleképpen alakuljon, csak a most jelzett szempontok figyelembe vételével érvényesülhet.

2. A szabadságvesztésbüntetések végrehajtásának különböző mozzanatait és fázisait szemügyre véve, az individualizáció több irányban érvényesülhet.

Általában a letartóztatottakkal szemben való egyénítés elsősorban arra irányuljon, hogy a szabadságvesztésbüntetéssel járó kényszer és szigor ne váljon kegyetlenséggé és méltánytalansággá, másrészt, hogy az elítéltekkel szemben gyakorolt emberiség ne váljon gyengeséggé. A szabadságvesztésbüntetés végrehajtása részleteinek e szempontokból való helyes elbírálása sok emberismeretet, tapintatot és helyzetnek helyes felismerését teszi szükségessé.

A végrehajtás részletei tekintetében egyénítés foghat helyt a letartóztatottakkal szemben követendő bánásmódon felül munkáltatásuk, ételmezésük, ruháztatásuk /saját ruha használatának en-

gedélyezése/, tanításuk, a fegyelmi jog gyakorlása, jutalmazásuk, és az engedélyezhető kedvezmények tekintetében.

S azok a személyi tulajdonságok és körülmények, amelyeknek figyelembevétele az egyénítésnél irányadók legyenek; az elítéltek kora, műveltsége, előélete, családi viszonyai, foglalkozása, testi tulajdonságai, egészségi állapota, a letartóztatás során tanusított magaviselete, és még számtalan más körülmény.

S arra kellene törekedni, hogy a most felsorolt tulajdonságok és körülmények mentül behatóbb figyelembevétele mellett alakuljon a szabadságvesztésbüntetés végrehajtása. S hogy a letartóztatottak életmódjának a letartóztatási intézetben való alakításánál mindezek a körülmények bizonyos fokig való figyelembevétele biztosítva legyen.

Az egyénítés megvalósításának előfeltétele, hogy a letartóztatási intézeti tisztviselők a letartóztatottak személyi viszonyairól pontos értesülést szerezzenek. Erre a magánelzárás rendszere mellett - tekintettel a tisztviselők által a magánzárkákban teendő látogatásokra - bővebb alkalom nyílik; valamint általában a magánelzárás mellett több alkalom és mód nyílik az egyénítésnek és a letartóztatott egyéni hajlamainak minél tágabb keretben való megvalósítására. Rámutatunk csak arra, hogy a magánelzárás mellett az erre érdemes elítéltekkel szemben kedvezményeknek engedélyezése helyt foghat anélkül, hogy ezáltal a többi letartóztatott - indoktalan - irigysége felkeltetnék. S talán ez is az oka annak, hogy míg általában a letartóztatottak a magánelzárást a szabadságvesztésbüntetés jelentős súlyosbitásának tekintik, addig a nagyobb műveltséggel bíró egyénekre nézve a magánelzárás rendszerint kedvező hatással van.

S a börtönügyi irodalomban sokszor találkozzunk azzal a véleménynel /Leuss, Treu, Wulffen/, hogy a nagyobb műveltséggel bíró és intelligensebb letartóztatottak, akik elítéltetésük előtt jobb viszonyok között éltek, érzik a szabadságvesztésbüntetéssel járó kényszer sujtó hatását

különösen és aránytalanul erősebben, mint az alsóbb néprétegekből kikerült letartóztatottak; ezen az egyenlőtlenségen is csak egyénítés által lehetne segíteni.

A végrehajtási individualizáció számtalan tekintetben éreztetheti hatását. S a szabadságvesztésbüntetés céljai megvalósulására gyakorolt hatásánál fogva méltán a börtönügynek egyik legfontosabb reformkérdése.

3. A szabadságvesztésbüntetések végrehajtása eredményének legjobb fokmérője abban található, hogy mennyiben sikerült a letartóztatottakat ismét a társadalom hasznos és munkás tagjaivá alakítani, s szabadulásuk után való boldogulásukat lehetővé tenni.

A letartóztatottak szabadulásuk után való boldogulásának esélyei azonban nemcsak a szabadságvesztésbüntetés mikénti végrehajtásáról, hanem attól is függnék, vajjon a letartóztatottaknak szabadulásuk után való gyámolítása kielégítő-e. Ezért fontos, hogy a letartóztatottaknak szabadulásuk után való lelkiismeretes gyámolításáról szorgos gondoskodás történjen.

Lábjegyzetek:

Első fejezet/1. Szükségesnek tartjuk az állásfoglalást azokban az alapvető kérdésekben, amelyeknek mikénti megoldása egész rendszerünk felépítésére kihatással van; ilyenek: a bűnözés okai, a büntetés jogalapja és célja, és az akarat-szabadság problémája.

Negyedik fejezet/1. Bár a mi kiindulási pontunk a szabadságvesztésbüntetésnek a mai büntetésrendszer főalkotórészéül való elfogadása, mégis

szükségesnek tartjuk a szabadságvesztésbüntetés és a deportáció jogosultsága és célszerűsége felett folytatott, és talán még ma sem lezárt vita vázát ismertetni.

Tizenharmadik fejezet/1. A részletek tekintetében lásd: Hacker Ervin, A rabmunka, 1916, - 212. s köv. oldal.